

שבתון- הגיגים- ד"ר חזות גבריאאל

פרשת בלק-עצור! מלאך לפניך!

שיא 'המוזרות' בפרשתנו הוא כמובן- 'פי האתון', אם נוסיף לכך את הדרשה שלפיה 'פי האתון' היה אחד מעשרה דברים שנבראו בערב שבת בין השמשות, נוסיף מבוכה על מבוכה. להלן ה'עובדות' המבהירות:

א. הסיפור של האתון הוא לכאורה 'סיפור בתוך סיפור', התורה 'סידרה' אותו דווקא במקום זה, משום ששם נמצאת נקודת המפנה הספרותית.

ב. המספר הטיפולוגי בפרשת בלעם הוא שלוש: משלחות, ניסיונות של האתון להימנע ממפגש עם המלאך, "שלוש רגלים", ניסיונות של בלעם לקלל. מכאן ש'פי האתון' נמצא בפרשה ובמקום הנכונים.

ג. האתון הוכיחה את בלעם באופן מנומס על יחסי העבודה התקינים ששררו בין הרוכב לאתונו מאז ומעולם. זהו כישלונו המפורש של בלעם המעיד על תכונותיו האנושיות.

ד. הברייתא בבבא - בתרא (יד ע"ב) אומרת- " משה כתב ספרו ופרשת בלעם ואיוב". אם פרשת בלעם הינה פרשת בלק, הברייתא מוצאת לנכון לקבוע כי על אף שפרשת בלעם נראית כעניין פנימי מואבי-מדייני, משה הוא שכתבה, כלומר, יש לנו ענין רב בפרשה זו על כל חלקיה ובתוך זה גם 'פי האתון'.

ה. פרשת בלעם מגיחה לעולם לאחר מתן תורה ולפני כיבוש הארץ. עמלק הגיח לעולם לאחר יציאת מצרים ולפני קבלת תורה. בפשטות ניתן לקבוע- עמלק רצה להשמידנו כעם ולמנוע מאיתנו את קבלת התורה. בלעם ושולחיו לא התרגשו מעוצמת החיים הרוחניים של עם שקיבל תורה וחי במדבר. הם רצו למנוע מעם זה את החוליה השלישית, את הכיבוש של ארץ ישראל, את הגשמת החלק השני בהבטחת האל לאבות. הנוסחה השלמה: **עם, תורה וארץ**, עמדה בסכנה.

ו. חז"ל מפרשים ודורשים כל פסוק בפרשה בגנותו של בלעם, והוא זכה לתואר – בלעם הרשע. התנהלותו הנבואית כגדול נביאי הגויים, נראית לכאורה ללא דופי. מהיכן אם כן שאבו חז"ל את קביעתם הנחרצת?

ז. בסופו של דבר, בלעם נחל כישלון כנביא וכקוסם אך הצליח באופן חלקי כיועץ. הוא אשר גרם לעוון הנורא ב'בעל פעור'. " אלוהיהם של אלה שונא זימה הוא, העמידו בנותיכם בזימה ואתם שולטים בהם", (ירושלמי, סנהדרין, פרק י, הלכה ב). ואין תמה בכך, שהרי על מעשה זנות, הארץ היא זו שמענישה.

בלק קורא לבלעם דווקא לקלל את עם ישראל, כי עם ישראל כבר קיבל תורה והוא איננו עם ככל העמים. זה כבר אינו העם שיצא ממצרים אלא הדור הבא שגדל בדרך ניסית במדבר. בלק מן הסתם הכין עצמו גם למלחמה קוונציונאלית, אולם בחושיו ובידיעותיו הוא הבין כי אין מדובר על סתם עם פולש, אלא על עם ייחודי עם היסטוריה קצרה ופלאית. למלחמה מסוג זה אין טוב מבלעם.

מתוך שלושת חלקי הסיפור של בלעם, רק חלק אחד בלבד מעיד על רשעותו, סיפור האתון. בחלק א של הסיפור, אין בלעם עוסק בניסיונות לברך, אלא בניסיונות התקשרות וקבלת מנדט ליציאה לדרך בלבד. בחלק ג הוא עוסק בריטואל בלבד, בהקרבת קרבנות ובמסירת הדברים כפי שהם מושמים בפיו. כבר בתחילת הסיפור נאסר עליו במפורש לקלל את עם ישראל כי ברוך הוא.

מפרשת 'פי האתון' אנו למדים על מידת חופש הבחירה של הנבואה האוניברסאלית ובודאי היהודית. גם בלעם, הנביא העצום, מגלה לחרדתו כי 'דרך ארץ קדמה לנבואה'. כל ניסיונות העקיפה לצו של האל, נוצרו בשל גאוותו העצומה. סבור היה כי יוכל למצוא דרך עוקפת לצווי

האל המפורש. הוא סרב להיכנע לגבולות חופש הבחירה שלו כנביא. לקח זה הוא עתיק יומין וימיו כימי עולם, עד כדי כך שהקבי"ה הכין את הכלים ללמדו כבר בערב שבת בין השמשות. שלושת ניסיונותיה של האתון להימנע מלהתנגש במלאך ודיבורה המפורש והניסי הם תמונת הראי ההפוכה של שלושת הניסיונות של אדונה להתעלם מצווי האל המפורש.

להערות : hazutg@gmail.com